

ΣΤΕ 2757/2019 [ΠΛΗΜΜΕΛΗΣ Η ΜΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΆΓΡΙΩΝ ΠΤΗΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΈΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ (ΠΑΡΑΠ. ΣΤΗΝ ΕΠΤ.)]

Περίληψη

- Με την προσβαλλόμενη πράξη θεσπίζονται, μεταξύ άλλων, ειδικά μέτρα, όροι, διαδικασίες και παρεμβάσεις (οριζοντίως, δηλαδή σχετικά με όλες τις ΖΕΠ), ώστε να προστατεύονται τα είδη χαρακτηρισμού μιας ΖΕΠ, δηλαδή τα είδη της άγριας ορνιθοπανίδας που αναφέρονται στο παράρτημα 1 του άρθρου 14 της ΚΥΑ 37338/1807/2010 καθώς και τα αποδημητικά που δεν περιλαμβάνονται στο εν λόγω παράρτημα, των οποίων η διέλευση από την ελληνική επικράτεια είναι τακτική, τα οποία σε συνδυασμό με τα κριτήρια χαρακτηρισμού των ΖΕΠ που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Α της ίδιας ΚΥΑ, χρησιμοποιούνται ως δείκτες τεκμηρίωσης του ορισμού μιας περιοχής ως ΖΕΠ. Επίσης, επιδιώκεται η αποφυγή των οχλήσεων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στα είδη για τα οποία έχουν οριστεί οι ΖΕΠ.

Η αιτούσα προβάλλει ότι οι ρυθμίσεις της προσβαλλόμενης πράξης παραβιάζουν τις διατάξεις του άρθρου 24 του Συντάγματος και της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ. Κατά την αιτούσα, η προσβαλλόμενη ΚΥΑ έχει πλημμελώς μεταφέρει στην ελληνική έννομη τάξη το παράρτημα 1 της οδηγίας 2009/147/ΕΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 4 παρ. 1 και 2 αυτής. Σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της προσβαλλόμενης ΚΥΑ, αντικείμενο προστασίας δεν είναι όλα τα είδη του παραρτήματος 1 της οδηγίας 2009/147/ΕΚ ή τα αποδημητικά πτηνά με τακτική παρουσία εντός κάθε ΖΕΠ, όπως απαιτεί το άρθρο 4 παρ. 1 και 2 της οδηγίας, αλλά μόνο τα είδη χαρακτηρισμού μιας ΖΕΠ, εφόσον αυτά πληρούν τα αριθμητικά κριτήρια που θεσπίζει η ΚΥΑ 37338/1807/2010 στο Παράρτημα Α του άρθρου 14 αυτής. Αντιθέτως, το άρθρο 4 παρ. 1 και 2 της οδηγίας 2009/147/ΕΚ οριοθετεί την παρεχόμενη προστασία ανάλογα με το αν κάποια είδη περιέχονται στο παράρτημα 1 αυτής και όχι επί τη βάση του εάν περιέχονται σε μία εθνικώς καταρτιζόμενη λίστα, που περιέχει τα επιλεγέντα από τις εθνικές αρχές είδη χαρακτηρισμού μιας ΖΕΠ. Με τον τρόπο αυτό, θίγεται, κατά την αιτούσα, και η αρχή της αποτελεσματικής εφαρμογής της οδηγίας 2009/147/ΕΚ, προβάλλει δε ότι συντρέχει εν προκειμένω περίπτωση υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το αν οι διατάξεις της προσβαλλόμενης ΚΥΑ είναι σύμφωνες με τις διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 1 και 2 και του παραρτήματος 1 της οδηγίας 2009/147/ΕΚ.

Όπως έχει γίνει δεκτό, η άρνηση εθνικού δικαστηρίου να αποστείλει προδικαστικό ερώτημα συνιστά παράβαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. όταν είναι αυθαίρετη, δηλαδή όταν η παραπομπή είναι υποχρεωτική ή η άρνηση ερείδεται σε διαφορετικούς

λόγους από αυτούς που ορίζονται στους ενωσιακούς κανόνες δικαίου ή δεν αιτιολογείται προσηκόντως. Το ΕΔΔΑΔ ελέγχει την αιτιολογία των αποφάσεων των εθνικών δικαστηρίων από την άποψη αυτή, όχι όμως και την ορθότητα της ερμηνείας και εφαρμογής των οικείων κανόνων δικαίου. Περαιτέρω, η αποστολή προδικαστικού ερωτήματος δεν είναι υποχρεωτική όταν δεν είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς ή το ζήτημα έχει επιλυθεί από τη νομολογία του ΔΕΚ ή η ορθή ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου είναι προφανής.

Λόγω της σπουδαιότητας του τιθεμένου ζητήματος, το οποίο αφορά και τις διεθνείς υποχρεώσεις της Χώρας, καθώς και του ζητήματος τυχόν υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Τμήμα, υπό την παρούσα του σύνθεση, κρίνει ότι η υπόθεση πρέπει να παραπεμφθεί στην επταμελή σύνθεση του Τμήματος.

Εισηγητής: Δ. Πυργάκης

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

2. Επειδή, με την αίτηση αυτή ζητείται η ακύρωση των άρθρων 5Α παρ. 2, 5Β παρ. 3 και 4, 5Γ παρ. 1, 5Δ παρ. 1 και 3β και 5Θ παρ. 4 της Η.Π.8353/276/Ε103/17.2.2012 κοινής υπουργικής απόφασης (Β΄ 415/ 23.2.2012) με θέμα «Τροποποίηση και συμπλήρωση της υπ΄ αριθ. 37338/1807/2010 κοινής υπουργικής απόφασης “Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για την διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ...” (Β΄ 1495), σε συμμόρφωση με τις διατάξεις του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ “Για τη διατήρηση των άγριων πτηνών” του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ».

3. Επειδή, η κρινόμενη αίτηση ασκείται με έννομο συμφέρον από την Ε. Ο. Ε., της οποίας σκοπός είναι, κατά το άρθρο 2 του καταστατικού της, η «προστασία και διατήρηση των άγριων πουλιών και των βιοτόπων τους, μέσα στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης», ένας δε εκ των στόχων της είναι «η προστασία [της ορνιθοπανίδας] με κάθε νόμιμο μέσο, για τη διασφάλιση της ποικιλότητας και της βιωσιμότητας των πληθυσμών των ειδών, και της καλής κατάστασης των ενδιαιτημάτων τους».

4. Επειδή, με την Οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Νοεμβρίου 2009 περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ L 20 της 26.1.2010 σ. 7) κωδικοποιήθηκε, λόγω των επιγενόμενων τροποποιήσεων της, η οδηγία 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ L 103 της 25.4.1979, σ. 1). Με την οδηγία αυτή

επιδιώκεται η διατήρηση όλων των ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζεται η συνθήκη. Έχει αντικείμενο την προστασία, τη διαχείριση και τη ρύθμιση των ειδών αυτών και κανονίζει την εκμετάλλευσή τους. Η οδηγία αυτή εφαρμόζεται στα πτηνά, τα αυγά τις φωλιές και τους οικοτόπους τους (άρθρο 1). Τα κράτη μέλη υιοθετούν όλα τα αναγκαία μέτρα με σκοπό να διατηρηθεί ή να προσαρμοσθεί ο πληθυσμός όλων των ειδών των πτηνών που αναφέρονται στο άρθρο 1 σε επίπεδο που να ανταποκρίνεται μεταξύ άλλων στις οικολογικές, επιστημονικές και μορφωτικές απαιτήσεις, λαμβάνοντας, ωστόσο, υπόψη τις οικονομικές και ψυχαγωγικές απαιτήσεις (άρθρο 2). Λαμβάνοντας υπόψη τις κατά το άρθρο 2 απαιτήσεις, τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα με σκοπό να διαφυλαχθεί, διατηρηθεί ή αποκατασταθεί για όλα τα αναφερόμενα στο άρθρο 1 είδη πτηνών επαρκής ποικιλία και επιφάνεια οικοτόπων. Η διαφύλαξη, η συντήρηση και η αποκατάσταση των βιοτόπων και των οικοτόπων περιλαμβάνουν προπάντων τα ακόλουθα μέτρα: α) δημιουργία ζωνών προστασίας· β) συντήρηση και διευθέτηση σύμφωνα με τις οικολογικές απαιτήσεις των οικοτόπων που βρίσκονται στο εσωτερικό και στο εξωτερικό των ζωνών προστασίας· γ) αποκατάσταση των κατεστραμμένων βιοτόπων· δ) δημιουργία βιοτόπων (άρθρο 3). Κατά το άρθρο 4 της οδηγίας αυτής, για τα είδη που αναφέρονται στο παράρτημα I προβλέπονται μέτρα ειδικής διατηρήσεως, που αφορούν τον οικοτόπο τους, για να εξασφαλισθεί η επιβίωση και η αναπαραγωγή των ειδών αυτών στη ζώνη εξαπλώσεώς τους. Για τον σκοπό αυτό λαμβάνονται υπόψη: α) τα είδη που απειλούνται με εξαφάνιση· β) τα είδη που είναι ευπαθή σε ορισμένες μεταβολές των οικοτόπων τους· γ) τα είδη που θεωρούνται σπάνια διότι οι πληθυσμοί τους είναι μικροί ή η τοπική τους εξάπλωση περιορισμένη· δ) άλλα είδη που έχουν ανάγκη ιδιαίτερης προσοχής, λόγω ιδιοτυπίας του οικοτόπου τους. Για να πραγματοποιηθούν οι εκτιμήσεις θα ληφθούν υπόψη οι τάσεις και οι μεταβολές των επιπέδων του πληθυσμού. Τα κράτη μέλη κατατάσσουν κυρίως σε ζώνες ειδικής προστασίας τα εδάφη τα πιο κατάλληλα, σε αριθμό και επιφάνεια, για τη διατήρηση των ειδών αυτών στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη στην οποία έχει εφαρμογή η εν λόγω οδηγία (παρ. 1). Ανάλογα μέτρα υιοθετούνται από τα κράτη μέλη για τα αποδημητικά είδη που δεν μνημονεύονται στο παράρτημα I, των οποίων η έλευση είναι τακτική, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες προστασίας στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη στην οποία εφαρμόζεται η οδηγία 2009/147/EK, όσον αφορά τις περιοχές αναπαραγωγής, αλλαγής φτερώματος και διαχειμάσεως, και τις ζώνες όπου βρίσκονται οι σταθμοί κατά μήκος των οδών αποδημίας. Για τον σκοπό αυτό τα κράτη μέλη αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην προστασία των υγροτόπων, και ιδίως όσων έχουν διεθνή σπουδαιότητα (παρ. 2). Τα κράτη μέλη διαβιβάζουν στην Επιτροπή όλες τις αναγκαίες πληροφορίες για να μπορεί αυτή να παίρνει τις κατάλληλες πρωτοβουλίες για τον αναγκαίο συντονισμό ώστε οι αναφερόμενες στις παραγράφους 1, αφενός, και 2, αφετέρου, του άρθρου 4 της οδηγίας ζώνες να αποτελούν συνεκτικό δίκτυο που θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις προστασίας των ειδών στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη στην οποία εφαρμόζεται η

παρούσα οδηγία (παρ. 3). Τα κράτη μέλη υιοθετούν κατάλληλα μέτρα για να αποφεύγουν, στις ζώνες προστασίας που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2, τη ρύπανση ή την υποβάθμιση των οικοτόπων, καθώς και τις επιζήμιες για τα πτηνά διαταράξεις, όταν αυτές έχουν σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς στόχους του άρθρου 4 της οδηγίας. Τα κράτη μέλη θα προσπαθήσουν, επίσης, να αποφύγουν τη ρύπανση ή τη φθορά των οικοτόπων και έξω από τις ζώνες προστασίας (παρ. 4). Με την επιφύλαξη των άρθρων 7 και 9, τα κράτη μέλη υιοθετούν τα αναγκαία μέτρα για να εγκαθιδρύσουν ένα γενικό καθεστώς προστασίας όλων των ειδών πτηνών που αναφέρονται στο άρθρο 1 και περιλαμβάνουν ειδικότερα την απαγόρευση: α) του εκ προθέσεως φόνου ή συλλήψεως πτηνών με οιονδήποτε τρόπο· β) της εκ προθέσεως καταστροφής ή βλάβης των φωλιών και των αυγών και της αφαιρέσεως των φωλιών· γ) της συλλογής των αυγών στη φύση και της κατοχής τους, έστω και κενών· δ) της σκόπιμης ενόχλησης των πτηνών, ιδιαίτερα κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξαρτήσεως, όταν αυτή έχει σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς σκοπούς της παρούσας οδηγίας· ε) της κατοχής των ειδών πτηνών, των οποίων απαγορεύεται η θήρα και η σύλληψη (άρθρο 5). Το άρθρο 7 της ως άνω οδηγίας προβλέπει τα εξής: «1. Ανάλογα με το επίπεδο του πληθυσμού τους, τη γεωγραφική κατανομή και το ρυθμό αναπαραγωγής τους σε όλη την Κοινότητα, τα αναφερόμενα στο παράρτημα II είδη είναι δυνατόν να αποτελέσουν αντικείμενο θηρευτικών πράξεων στα πλαίσια της εθνικής νομοθεσίας. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η θήρα αυτών των ειδών να μην υπονομεύει τις προσπάθειες διατηρήσεως που αναλαμβάνονται στη ζώνη εξαπλώσεώς τους. 2. Τα είδη που απαριθμούνται στο παράρτημα II μέρος Α είναι δυνατόν να θηρεύονται στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη εφαρμογής της παρούσης οδηγίας. 3. Τα είδη που απαριθμούνται στο παράρτημα II μέρος Β, είναι δυνατόν να θηρεύονται μόνο στα κράτη μέλη για τα οποία έχουν σημειωθεί. 4. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η θηρευτική δραστηριότητα στην οποία συμπεριλαμβάνονται και η ιερακοθηρία, όπως προκύπτει από την εφαρμογή των ισχυουσών εθνικών διατάξεων, σέβεται τις αρχές μιας ορθολογικής χρησιμοποίησεως και οικολογικά ισορροπημένης ρυθμίσεως για τα είδη πτηνών που αφορά, και ότι η πρακτική αυτή είναι συμβιβάσιμη, ως προς τον πληθυσμό των ειδών αυτών, και ιδιαίτερα των αποδημητικών, με τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από το άρθρο 2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ιδιαίτερα ώστε τα είδη στα οποία εφαρμόζεται η θηρευτική νομοθεσία να μη θηρεύονται κατά την περίοδο φωλεοποίησεως, ούτε κατά τις διάφορες φάσεις της αναπαραγωγής και εξαρτήσεως. Όταν πρόκειται για αποδημητικά είδη μεριμνούν ιδιαίτερα ώστε τα είδη που υπόκεινται στη θηρευτική νομοθεσία να μη θηρεύονται κατά την περίοδο αναπαραγωγής και κατά την επιστροφή τους στον τόπο φωλεοποίησεως. ...». Το άρθρο 8 της οδηγίας προβλέπει τα εξής: «1. Όσον αφορά τη θήρα, τη σύλληψη ή τη θανάτωση πτηνών στο πλαίσιο της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη απαγορεύουν τη χρήση οιονδήποτε μέσου, εγκαταστάσεων ή μεθόδων μαζικής ή όχι επιλεκτικής συλλήψεως ή θανατώσεως, ή που μπορεί να προκαλέσει τοπικά την εξαφάνιση ενός είδους, ιδιαίτερα εκείνων των μέσων που αναφέρονται στο παράρτημα IV στοιχείο α).

2. Τα κράτη μέλη απαγορεύουν επίσης την καταδίωξη με τα μεταφορικά μέσα και υπό τους όρους που σημειώνονται στο παράρτημα IV στοιχείο β)». Κατά το άρθρο 9 επιτρέπεται στα κράτη μέλη, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, να μην εφαρμόσουν τις διατάξεις των άρθρων 5 έως 8. Κατά το άρθρο 13 της οδηγίας «[η] εφαρμογή των μέτρων που λαμβάνονται δυνάμει της παρούσας οδηγίας δεν μπορεί να οδηγήσει σε υποβάθμιση της σημερινής καταστάσεως σε ό,τι αφορά τη διατήρηση όλων των ειδών πτηνών που αναφέρονται στο άρθρο 1», τα δε «κράτη μέλη μπορούν να λαμβάνουν αυστηρότερα μέτρα προστασίας από αυτά που προβλέπει η παρούσα οδηγία» (άρθρο 14). Κατά το άρθρο 18 «[η] οδηγία 79/409/ΕΟΚ, όπως τροποποιήθηκε με τις πράξεις που παρατίθενται στο παράρτημα VI μέρος Α, καταργείται, με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων των κρατών μελών όσον αφορά στις προθεσμίες ενσωμάτωσης στο εθνικό δίκαιο των οδηγιών που εμφανίζονται στο παράρτημα VI μέρος Β». Περαιτέρω, το άρθρο 6 της οδηγίας της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ L 206, σ. 7) προβλέπει τα ακόλουθα: «1. Για τις ειδικές ζώνες διατήρησης, τα κράτη μέλη καθορίζουν τα αναγκαία μέτρα διατήρησης που ενδεχομένως συνεπάγονται ειδικά ενδεδειγμένα σχέδια διαχείρισης ή ενσωματωμένα σε άλλα σχέδια διευθέτησης και τα δέοντα κανονιστικά, διοικητικά ή συμβατικά μέτρα που ανταποκρίνονται στις οικολογικές απαιτήσεις των τύπων φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος I και των ειδών του παραρτήματος II, τα οποία απαντώνται στους τόπους. 2. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε στις ειδικές ζώνες διατήρησης να αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν ορισθεί, εφόσον οι ενοχλήσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους στόχους της παρούσας οδηγίας. 3. Κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεδεμένο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη. 4. Εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, ένα σχέδιο πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000. Το κράτος μέλος ενημερώνει την Επιτροπή σχετικά με τα αντισταθμιστικά μέτρα που έλαβε. [...]». Το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα εξής: «Οι υποχρεώσεις που πηγάζουν από τις παραγράφους 2, 3 και 4 του άρθρου 6 της παρούσας οδηγίας αντικαθιστούν τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από την πρώτη

πρόταση της παραγράφου 4 του άρθρου 4 της οδηγίας [79/409], όσον αφορά τις ζώνες που χαρακτηρίστηκαν δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 4 ή αναγνωρίστηκαν με ανάλογο τρόπο δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 4 της εν λόγω οδηγίας, τούτο δε από την ημερομηνία θέσης σε εφαρμογή της παρούσας οδηγίας ή από την ημερομηνία της ταξινόμησης ή της αναγνώρισης εκ μέρους ενός κράτους μέλους δυνάμει της οδηγίας [79/409], εφόσον αυτή είναι μεταγενέστερη». Σε σχέση με τη μεταφορά της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ στην Ελλάδα εκδόθηκε αρχικώς η απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) της 25ης Οκτωβρίου 2007, [Επιτροπή κατά Ελλάδος, υπόθεση C-334/04, (Συλλογή 2007 I-9215)] με την οποία αναγνωρίστηκε, μεταξύ άλλων, ότι η Ελληνική Δημοκρατία, κατατάσσοντας σε ζώνες ειδικής προστασίας (ΖΕΠ) εδάφη των οποίων ο αριθμός και η συνολική επιφάνεια υπολείπονται σαφώς του αριθμού και της συνολικής επιφάνειας των εδαφών που πληρούν τις προϋποθέσεις κατατάξεώς τους σε ΖΕΠ κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 79/409, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 79/409. Στη συνέχεια, εκδόθηκε η απόφαση του ΔΕΚ της 11ης Δεκεμβρίου 2008 [Επιτροπή κατά Ελλάδος, υπόθεση C-293/07, (Συλλογή 2008 I-182)] με την οποία διαπιστώθηκε ότι η Ελληνική Δημοκρατία, παραλείποντας να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για τη θέσπιση και εφαρμογή ενός συνεκτικού, συγκεκριμένου και ολοκληρωμένου νομικού καθεστώτος, ικανού να εξασφαλίσει τη βιώσιμη διαχείριση και την αποτελεσματική προστασία των ΖΕΠ που έχουν χαρακτηριστεί λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατηρήσεως που θέτει η οδηγία περί πτηνών, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τις συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας αυτής καθώς και του άρθρου της 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ L 206, σ. 7).

5. Επειδή, σε συμμόρφωση με τις ως άνω αποφάσεις του ΔΕΚ, εκδόθηκε η Η.Π. 37338/1807/Ε.103/1.9.2010 κοινή υπουργική απόφαση με θέμα «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, "Περί διατηρήσεως των άγριων πτηνών", του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ» (Β' 1495/6.9.2010). Με την εν λόγω ΚΥΑ αποσκοπείται η συμμόρφωση με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ, ώστε, με τον καθορισμό των αναγκαίων μέτρων και διαδικασιών και τη θέσπιση κανόνων εκμετάλλευσης να καθίσταται αποτελεσματική η προστασία, διατήρηση και ο έλεγχος όλων των ειδών της άγριας ορνιθοπανίδας της ελληνικής επικράτειας που ζουν σε άγρια/φυσική κατάσταση, καθώς και των αυγών, των φωλιών και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων τους, και η προσαρμογή των πληθυσμών των ειδών αυτών σε ένα επίπεδο που να ανταποκρίνεται ιδιαίτερα στις οικολογικές, επιστημονικές και

πολιτιστικές απαιτήσεις, λαμβάνοντας ωστόσο υπόψη τις οικονομικές και ψυχαγωγικές απαιτήσεις (άρθρο 1 παρ. 1 και 2 της εν λόγω ΚΥΑ). Το άρθρο 2 παρ. 2 περ. γ' της ΚΥΑ αυτής, δίνει τον ορισμό της έννοιας «είδη χαρακτηρισμού». Πρόκειται για «τα είδη της άγριας ορνιθοπανίδας που αναφέρονται στο παράρτημα Ι του άρθρου 14 καθώς και τα αποδημητικά που δεν περιλαμβάνονται στο εν λόγω παράρτημα των οποίων η διέλευση από τη χώρα μας είναι τακτική, τα οποία σε συνδυασμό με τα κριτήρια χαρακτηρισμού των ΖΕΠ που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Α, χρησιμοποιούνται ως δείκτες τεκμηρίωσης του ορισμού μιας περιοχής ως ΖΕΠ». Με το άρθρο 4 της ΚΥΑ αυτής δημιουργούνται Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) για την προστασία και διατήρηση των ειδών της άγριας ορνιθοπανίδας που χρήζουν προστασίας. Ειδικότερα το άρθρο 4 της ΚΥΑ ορίζει τα εξής: «1. Για την προστασία και διατήρηση των ειδών που αναφέρονται στο Παράρτημα Ι, οι πλέον κατάλληλες περιοχές, σε αριθμό και έκταση, με καθορισμένα όρια χαρακτηρίζονται ως Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ). Οι ΖΕΠ συνιστούν τμήμα του Ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου Natura 2000. Στις ΖΕΠ λαμβάνονται ειδικά μέτρα προστασίας, διατήρησης και αποκατάστασης που αφορούν στους οικοτόπους των ειδών της ορνιθοπανίδας, σύμφωνα με τις ειδικότερες προβλέψεις του άρθρου 5 της παρούσας, με σκοπό να εξασφαλισθεί η επιβίωση και η αναπαραγωγή των εν λόγω ειδών στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη εξάπλωσής τους. 2. Τα ανωτέρω ειδικά μέτρα αναφέρονται στην επιβολή όρων, περιορισμών και απαγορεύσεων για επεμβάσεις και δραστηριότητες που ενδέχεται να έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στις ΖΕΠ. Για τη λήψη και την εφαρμογή των εν λόγω μέτρων, από τα είδη του παραρτήματος Ι λαμβάνονται ιδιαιτέρως υπόψη: α) τα είδη που απειλούνται με εξαφάνιση, β) τα είδη που είναι ευπαθή σε φυσικές ή ανθρωπογενείς μεταβολές των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων τους, γ) τα είδη που θεωρούνται σπάνια διότι οι πληθυσμοί τους είναι μικροί ή έχουν περιορισμένη γεωγραφική κατανομή. δ) τα είδη χαρακτηρισμού, όπως ορίζονται στην παράγραφο 2γ του άρθρου 2. ε) τα είδη που δεν βρίσκονται σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 (παρ. θ) της υπ. αριθ. 33318/3028/1998 ΚΥΑ. στ) τα είδη που έχουν ανάγκη ιδιαίτερης προστασίας, λόγω ιδιομορφίας του οικοτόπου/ενδιαιτήματος τους. Για την πραγματοποίηση των ανωτέρω εκτιμήσεων λαμβάνονται υπόψη τα πλέον πρόσφατα και αξιόπιστα επιστημονικά δεδομένα αναφορικά με τις τάσεις και τις μεταβολές των επιπέδων του πληθυσμού των ανωτέρω ειδών. 3. Τα κριτήρια χαρακτηρισμού των περιοχών ως ΖΕΠ περιλαμβάνονται αναλυτικά στο Παράρτημα Α του άρθρου 14 της παρούσας. 4. Κατ' αναλογία με τις προηγούμενες παραγράφους, στις ΖΕΠ εντάσσονται και οι περιοχές αναπαραγωγής, αλλαγής φτερώματος και διαχειμάσεως καθώς και οι περιοχές ανάπαυσης και τροφοληψίας κατά μήκος των οδών αποδημίας των αποδημητικών ειδών που δεν περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι του άρθρου 14, των οποίων η διέλευση από τη χώρα μας είναι τακτική, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες προστασίας στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη εξάπλωσής τους. Για τον σκοπό αυτό ιδιαίτερη σημασία δίδεται στην προστασία των πάσης φύσεως υγροτοπικών οικοσυστημάτων, όπως αυτά ορίζονται στην παράγραφο 2 (α) του

άρθρου 2 της παρούσας απόφασης και ιδιαίτερα των υγροτοπικών οικοσυστημάτων διεθνούς σημασίας. Για τα αποδημητικά είδη λαμβάνονται τα ειδικά μέτρα προστασίας που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του άρθρου αυτού. ...». Το άρθρο 5 της ΚΥΑ προβλέπει μέτρα προστασίας και διατήρησης των ΖΕΠ, το άρθρο 6 προβλέπει γενικά μέτρα προστασίας και απαγορεύσεις (με την επιφύλαξη των άρθρων 7 και 9) για όλα τα είδη της ορνιθοπανίδας που αναφέρονται στο άρθρο 1 (παρ. 2), ενώ τα άρθρα 7 έως 9 ρυθμίζουν τη θηρευτική δραστηριότητα. Τέλος, το Παράρτημα Α του άρθρου 14 περιλαμβάνει τα κριτήρια χαρακτηρισμού περιοχών ΖΕΠ στην Ελλάδα τα οποία είναι τα εξής: «1. Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση σημαντικούς πληθυσμούς παγκοσμίως απειλούμενων ειδών, οποιαδήποτε εποχή του έτους. 2. Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση $\geq 1\%$ του διερχόμενου από τη μεταναστευτική οδό πληθυσμού ή του συνολικού πληθυσμού στην Ε.Ε., είδους του Παραρτήματος Ι της παρούσας, οποιαδήποτε εποχή του έτους. 3. Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση $\geq 1\%$ του διερχόμενου από τη μεταναστευτική οδό πληθυσμού ενός αποδημητικού είδους που δεν περιλαμβάνεται στο Παράρτημα Ι της παρούσας, οποιαδήποτε εποχή του έτους. 4. Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση τουλάχιστον 20.000 άτομα μεταναστευτικών υδρόβιων πτηνών ή 10.000 ζευγάρια από αποδημητικά θαλασσοπούλια, που ανήκουν σε ένα ή περισσότερα είδη. 5. Η περιοχή θεωρείται ως «σημαντικό μεταναστευτικό πέρασμα», επειδή τουλάχιστον 5.000 πελαργοί (Ciconiidae) ή 3.000 άτομα από μεταναστευτικά αρπακτικά (Accipitriformes και Falconiformes) ή γερανούς (Gruidae) ή τουλάχιστον 500.000 στρουθιόμορφα (Passeriformes) εκ των ειδών χαρακτηρισμού, διέρχονται τακτικά κατά την εαρινή ή φθινοπωρινή μετανάστευση. 6. Η περιοχή είναι μία από τις πέντε σημαντικότερες για το είδος ή υποείδος χαρακτηρισμού του Παραρτήματος Ι της παρούσας, στη γεωγραφική περιφέρεια (ακολουθείται η κατηγοριοποίηση α) Βόρεια Ελλάδα, β) Δυτική, Κεντρική και Νότια Ελλάδα, και γ) νησιωτική Ελλάδα) υποστηρίζοντας σημαντικούς πληθυσμούς του ($\geq 1\%$ του εθνικού πληθυσμού για είδη του Παραρτήματος Ι ή $\geq 0,1\%$ του βιογεωγραφικού πληθυσμού για τα μεταναστευτικά είδη του ίδιου Παραρτήματος της παρούσας)». Για τα ως άνω έξι κριτήρια παρέχονται στο ίδιο Παράρτημα οι αντίστοιχες επεξηγήσεις: «(1) Η τακτική παρουσία κάποιου άμεσα απειλούμενου με εξαφάνιση ή κινδυνεύοντος σε παγκόσμιο επίπεδο είδους σε μία περιοχή, μπορεί να αποτελέσει επαρκή λόγο για τον χαρακτηρισμό της ως ΖΕΠ. Τα πληθυσμιακά όρια που χρησιμοποιούνται για κάθε είδος προκειμένου να καθοριστεί ποιος είναι ο “σημαντικός πληθυσμός”, εξαρτώνται από το μέγεθος του παγκόσμιου πληθυσμού του, το σωματικό μέγεθος του είδους αλλά και από το εάν αναπαράγεται σε αποικίες ή έχει ευρεία διασπορά με βάση την ισχύουσα διεθνή μεθοδολογία. (2) Ο προσδιορισμός του “διερχόμενου από τη μεταναστευτική οδό πληθυσμού” (flyway population) για τα υδρόβια και παρυδάτια μεταναστευτικά είδη, γίνεται με βάση την διεθνή ισχύουσα μεθοδολογία για τα είδη αυτά. Καλύπτονται και οι υγρότοποι διεθνούς σημασίας (όπως αυτοί αναγνωρίζονται με βάση το κριτήριο 6 της Σύμβασης Ραμσάρ) που φιλοξενούν είδη του Παραρτήματος Ι της παρούσας. (3) Καλύπτονται και οι υγρότοποι διεθνούς σημασίας (όπως αυτοί αναγνωρίζονται με

βάση το κριτήριο 6 της Σύμβασης Ραμσάρ) που φιλοξενούν μεταναστευτικά είδη. Ο προσδιορισμός του όρου “μεταναστευτική οδός” γίνεται με τον τρόπο που περιγράφηκε στο κριτήριο 2. (4) Με το κριτήριο αυτό αναγνωρίζονται οι διεθνούς σημασίας υγρότοποι για τους οποίους ισχύει το κριτήριο 5 της Σύμβασης Ραμσάρ. Για τον ορισμό των υδρόβιων ειδών υιοθετείται η προσέγγιση της Σύμβασης Ραμσάρ, σύμφωνα με την οποία ως υδρόβια είδη θεωρούνται “όλα τα είδη πτηνών που εξαρτώνται οικολογικά από τους υγροτόπους”. (5) Με το συγκεκριμένο κριτήριο αναγνωρίζονται περιοχές συνάθροισης διερχόμενων μεταναστευτικών ειδών και σημαντικοί σταθμοί μετανάστευσης και θέσεις κουρνιάσματος που χρησιμοποιούνται από μεγάλους αριθμούς διερχόμενων μεταναστευτικών ειδών. (6) Επιδιώκεται η κάλυψη της υποχρέωσης για διασφάλιση της συνεκτικότητας του δικτύου των ΖΕΠ. Σε ορισμένες περιπτώσεις δεν θα είναι δυνατή η αναγνώριση πέντε περιοχών σε μια γεωγραφική περιφέρεια για κάποιο είδος. Σε ορισμένες άλλες, εξαιρετικές, περιπτώσεις (π.χ. για είδη με περιορισμένη παγκόσμια κατανομή, σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού των οποίων βρίσκεται στη χώρα μας, το ανώτερο όριο των πέντε περιοχών ανά περιφέρεια μπορεί να αυξηθεί. Εξαιρούνται περιοχές μη τακτικής παρουσίας ή με πολύ μικρούς πληθυσμούς. Εξαιρούνται επίσης περιοχές που υποστηρίζουν αποδεδειγμένα μη βιώσιμους πληθυσμούς. Η κατηγοριοποίηση των γεωγραφικών περιφερειών ακολουθεί την κατάταξη κατά NUTS».

6. Επειδή, στο μεταξύ, τον Ιούλιο του 2009 εκπονήθηκε μελέτη με τίτλο «Προσδιορισμός δραστηριοτήτων συμβατών με τα είδη χαρακτηρισμού των υφιστάμενων Ζωνών Ειδικής Προστασίας» η οποία περιελάμβανε και σχέδιο ΚΥΑ. Βάσει της μελέτης αυτής εκδόθηκε και η ήδη προσβαλλόμενη ΚΥΑ Η.Π.8353/276/Ε103/17.2.2012 η οποία τροποποίησε και συμπλήρωσε την ΚΥΑ αριθμ. Η.Π. 37338/1807/Ε.103. Με την προσβαλλόμενη πράξη θεσπίζονται ειδικά μέτρα, όροι, διαδικασίες και παρεμβάσεις (οριζοντίως, δηλαδή σχετικά με όλες τις ΖΕΠ), ώστε «να επιτυγχάνεται η αποτελεσματική προστασία, διατήρηση και αποκατάσταση των ειδών και των ενδιαιτημάτων/οικοτόπων της άγριας ορνιθοπανίδας στις Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ), και ειδικότερα: α) η διατήρηση σε ικανοποιητικό βαθμό της οικολογικής ισορροπίας των ενδιαιτημάτων φωλεοποίησης, τροφοληψίας και καταφυγίου της ορνιθοπανίδας καθώς και των σημαντικών τόπων για τη μετανάστευση των πτηνών, που έχουν χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ, β) η αποφυγή των οχλήσεων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες αυτές έχουν οριστεί, γ) η διασφάλιση της συμβατότητας των αναπτυξιακών έργων και δραστηριοτήτων με τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας, δ) η άσκηση παραγωγικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων όπως της γεωργίας, της δασοπονίας, της θήρας και της αλιείας, σύμφωνα με τις ανάγκες προστασίας της άγριας ορνιθοπανίδας» (άρθρο 1 της προσβαλλόμενης πράξης). Κατά το ίδιο άρθρο, οι διατάξεις της προσβαλλόμενης πράξης εφαρμόζονται στις περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί ή χαρακτηρίζονται ως Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ), σύμφωνα με το άρθρο 4 της ΚΥΑ 37338/1807/2010. Τα μέτρα και οι όροι προστασίας που

καθορίζονται με την προσβαλλόμενη πράξη εφαρμόζονται συμπληρωματικά προς τα μέτρα και τους όρους που τυχόν έχουν θεσπισθεί ή θεσπίζονται με άλλες κανονιστικές πράξεις, κατ' εξουσιοδότηση της κείμενης νομοθεσίας (παρ. 2). Οι ΖΕΠ, καθώς και τα είδη χαρακτηρισμού των ΖΕΠ περιλαμβάνονται στο παράρτημα του άρθρου 4 της προσβαλλόμενης πράξης, το οποίο ενσωματώνεται ως παράρτημα Δ' στην ΚΥΑ 37338/1807/2010 (παρ. 3). Με το άρθρο 2 παρ. 3 της προσβαλλόμενης πράξης ορίστηκε ότι «[μ]εταξύ των άρθρων 5 και 6 της υπ' αριθμ. 37338/1807/2010 κοινής υπουργικής απόφασης παρεμβάλλονται τα άρθρα 5(A) έως 5(I) που αφορούν στον καθορισμό μέτρων ειδικής προστασίας, διατήρησης και αποκατάστασης των ειδών και των ενδιαιτημάτων/οικοτόπων της άγριας ορνιθοπανίδας στις Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ). Τα μέτρα αυτά που μπορεί να συμπληρώνονται και να εξειδικεύονται κατά περίπτωση, στα σχέδια διαχείρισης που προβλέπονται στην παράγραφο 5 του άρθρου 4 του ν. 3937/2011, έχουν ως ακολούθως: "Άρθρο 5Α Μέτρα ειδικής προστασίας για την πραγματοποίηση έργων και δραστηριοτήτων. 1. Για την πραγματοποίηση έργων ή δραστηριοτήτων εντός των ορίων των Ζωνών Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) ή στις περιοχές που προβλέπονται στην παράγραφο 5 του άρθρου 10 του ν. 4014/2011 (Α' 209), ακολουθείται, κατά τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης, η διαδικασία της ειδικής οικολογικής αξιολόγησης, σύμφωνα με τα άρθρα 10 και 11 (παρ. 8, 9 και 10) του ίδιου νόμου. 2. Η ειδική οικολογική αξιολόγηση που προβλέπεται στην παράγραφο 1 του άρθρου 10 του ν. 4014/2011, περιλαμβάνει υποχρεωτικά, εκτός των άλλων και εξειδικευμένα ορνιθολογικά στοιχεία και πληροφορίες για τα είδη χαρακτηρισμού των ΖΕΠ. Οι προδιαγραφές για τα εξειδικευμένα ορνιθολογικά στοιχεία αποτελούν μέρος των προδιαγραφών που προβλέπονται για την ειδική οικολογική αξιολόγηση στο τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 10 του ν. 4014/2011. 3. Από την υποβολή των εξειδικευμένων ορνιθολογικών στοιχείων της παραγράφου 2, εξαιρούνται τα έργα φωτοβολταϊκών σταθμών ηλεκτροπαραγωγής και τα Μικρά Υδροηλεκτρικά Έργα (ΜΥΗΕ), όπως ορίζονται στη παρ. 3 του άρθρου 2 της υπ' αριθμ. 49828/2008 κοινής υπουργικής απόφασης. Άρθρο 5Β Μέτρα ειδικής προστασίας για τη εγκατάσταση και λειτουργία Αιολικών Σταθμών Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΣΠΗΕ). Για την εγκατάσταση και λειτουργία ΑΣΠΗΕ μέσα σε ΖΕΠ, εφαρμόζονται, σύμφωνα με την παράγραφο 8 του άρθρου 5 του ν. 3937/2011, πέραν των προβλεπόμενων στις σχετικές διατάξεις της νομοθεσίας, τα ακόλουθα μέτρα, όροι και περιορισμοί: 1. Δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση ΑΣΠΗΕ εντός ΖΕΠ, των οποίων τα όρια ταυτίζονται με τα όρια των υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας (Ραμσάρ), όπως αυτά έχουν υποβληθεί στη Γραμματεία της Σύμβασης Ραμσάρ - ν.δ. 191/74 (Α' 350), ν. 1751/88 (Α' 26) και ν. 1950/91 (Α' 84). Εφόσον τα όρια μιας ΖΕΠ υπερβαίνουν τα όρια του οικείου υγροτόπου Ραμσάρ, τότε δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση ΑΣΠΗΕ σε ακτίνα τριών (3) χιλιομέτρων (εντός της ΖΕΠ) από τα όρια του υγροτόπου. 2. Η παράγραφος 1 εφαρμόζεται και στη Λίμνη της Μεγάλης Πρέσπας, παρότι το Ελληνικό τμήμα δεν έχει χαρακτηριστεί ως υγρότοπος Διεθνούς Σημασίας (Ραμσάρ), λαμβάνοντας υπόψη τη γενικότερη σύνδεση της με τη Λίμνη Μικρή Πρέσπα και τη τριμερή συμφωνία

προστασίας του Διασυννοριακού Πάρκου Πρεσπών. 3. Για την εγκατάσταση ΑΣΠΗΕ εντός περιοχών ΖΕΠ, με είδη χαρακτηρισμού ένα από τα ακόλουθα χωροκρατικά ή/και αποικιακά είδη: όρνιο (*Gyps fulvus*), ασπροπάρης (*Neophron percnopterus*), μαυρόγυπας (*Aegyptus monachus*), γυπαετός (*Gyraetus barbatus*), χρυσαετός (*Aquila chrysaetos*), θαλασσαετός (*Haliaeetus albicilla*), σπιζαετός (*Hieraaetus fasciatus*), μαυροπετρίτης (*Falco eleonorae*), μαυροπελαργός (*Ciconia nigra*), κερκινέζι (*Falco naumanni*), πετρίτης (*Falco peregrinus*), καλαμόκιρκος (*Circus aeruginosus*), λιβαδόκιρκος (*Circus rygargus*), γερακαετός (*Hieraaetus pennatus*), αετογερακίνα (*Buteo rufinus*), χρυσογέρακο (*Falco biarmicus*), αργυροπελεκάνος (*Pelecanus crispus*), ροδοπελεκάνος (*Pelekanus onocrotalus*), Αιγαιόγλαρος (*Larus audouinii*), αρτέμης (*Calonectris diomedea*) και μύχος (*Puffinus yelkouan*), πρέπει, η προβλεπόμενη στα άρθρα 10 και 11 (παρ. 8, 9 και 10) του ν. 4014/2011, ειδική οικολογική αξιολόγηση, εκτός των εξειδικευμένων ορνιθολογικών στοιχείων που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 5Α, να καθορίζει επιπλέον περιμετρική ζώνη αποκλεισμού από φωλιές ή/και αποικίες των προαναφερόμενων ειδών χαρακτηρισμού. Για τον καθορισμό αυτό λαμβάνονται υπόψη το μέγεθος και τα τεχνικά χαρακτηριστικά του έργου, οι θέσεις και το πλήθος φωλιών των εν λόγω ειδών, η ταξινόμηση των φωλιών σε ενεργές, ανενεργές και ιστορικές, η σημασία των αποικιών, η αποτύπωση των περιοχών τροφοληψίας των ειδών και των πτητικών τους συνηθειών, η συσχέτιση αυτών με τη θέση εγκατάστασης των ανεμογεννητριών, τα μέτρα προστασίας και οι λοιπές ανάλογες παράμετροι. 3.1 Οι επιπτώσεις στο πληθυσμό των ειδών χαρακτηρισμού που εξετάζονται στον καθορισμό της περιμετρικής ζώνης αποκλεισμού σε κάθε περίπτωση είναι: α) η θανάτωση ορνιθοπανίδας λόγω πρόσκρουσης (*bird strike/collision*), β) αλλαγή στη δομή των ενδιαιτημάτων (*change in habitat structure*) και γ) εκτόπιση της ορνιθοπανίδας από ενδιαιτήματα (*habitat displacement*). 4. Στην απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ), που εκδίδεται σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του ν. 4014/2011, για την εγκατάσταση και λειτουργία ΑΣΠΗΕ εντός των περιοχών ΖΕΠ, περιλαμβάνεται η υποχρέωση για χρήση υπόγειων καλωδίων ρεύματος ή όπου αυτό δεν είναι εφικτό, συνεστραμμένων μονωμένων εναέριων καλωδίων μεταφοράς ρεύματος για τη σύνδεση με το δίκτυο, καθώς και η υποχρέωση για τακτικό έλεγχο του χώρου του σταθμού (εβδομαδιαίου ή και συχνότερου κατά περίπτωση) και απομάκρυνσης των νεκρών ζώων (κτηνοτροφικών κυρίως), η παρουσία των οποίων θα μπορούσε να προσελκύσει πτωματοφάγα αρπακτικά πτηνά. Θα πρέπει να εξετάζεται η δυνατότητα εγκατάστασης ηχητικής, οπτικής ή άλλης σήμανσης, σε σχέση με την διαρρύθμιση του αιολικού σταθμού, την απόστασή του από το χείλος γκρεμών και τόπους φωλιάσματος, τροφοληψίας και ανάπαυσης, την κλίμακα και το μέγεθός του. 5. Αιολικά πάρκα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, που βρίσκονται μέσα σε ΖΕΠ και είναι μεταναστευτικά περάσματα - στενωποί, πρέπει να διαθέτουν αυτοματοποιημένο σύστημα παύσης των ανεμογεννητριών και ενεργοποίησης μέσω αποτροπής, με σκοπό την προστασία της ορνιθοπανίδας και αποφυγή ατυχημάτων. Οι περιοχές αυτές σήμερα είναι το Δέλτα Έβρου GR1110006, Κύθηρα και γύρω νησίδες GR 3000013 και

Αντικύθηρα και γύρω νησίδες GR3000012, Νότια Μάνη GR2540008, καθώς και κάθε άλλη ΖΕΠ η οποία θα χαρακτηρίζεται στο μέλλον, σύμφωνα με την παράγραφο 4.2. του άρθρου 4 της υπ' αριθμ. 37338/1807/2010 κοινής υπουργικής απόφασης και είναι μεταναστευτικό πέρασμα - στενωπός. 6. Η παράγραφος 5 δεν εφαρμόζεται για έργα ΑΣΠΗΕ που πραγματοποιούνται σε περιοχές που πρόκειται να χαρακτηρισθούν ως μεταναστευτικά περάσματα -στενωποί, εφόσον, κατά τον χρόνο χαρακτηρισμού της περιοχής, τα εν λόγω έργα έχουν λάβει θετική γνωμοδότηση κατά το στάδιο του Προκαταρκτικού Προσδιορισμού Περιβαλλοντικών Απαιτήσεων (ΠΠΠΑ) ή της Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ), σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του ν. 4014/2011. Άρθρο 5Γ Μέτρα προστασίας για την πραγματοποίηση εξορυκτικών δραστηριοτήτων. Για την πραγματοποίηση εξορυκτικών δραστηριοτήτων εντός ΖΕΠ, εκτός των προβλεπόμενων στις σχετικές διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας, πρέπει να τηρούνται υποχρεωτικά οι ακόλουθες επιπλέον απαιτήσεις: 1. Κατά την εγκατάσταση των εργοταξίων, τη λειτουργία τους, τη μεταφορά και αποθήκευση των υλικών εξόρυξης και την αποκατάσταση του χώρου εξόρυξης, εφαρμόζονται οι βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές, σύμφωνα με τους κανόνες της επιστήμης και της τεχνικής και τις οικολογικές απαιτήσεις των ειδών της χαρακτηρισμού της ΖΕΠ, όπως αυτές περιγράφονται στα εξειδικευμένα ορνιθολογικά στοιχεία και πληροφορίες που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 5Α, ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκει η εξορυκτική δραστηριότητα, ώστε να αποφεύγονται οι οχλήσεις που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στα εν λόγω είδη. 2. Ο έλεγχος της αποκατάστασης του χώρου, πραγματοποιείται σύμφωνα με τους εγκεκριμένους περιβαλλοντικούς όρους της εξορυκτικής δραστηριότητας. 3. Εφαρμόζεται η βέλτιστη κατά περίπτωση μέθοδος εκμετάλλευσης σύμφωνα με τους κανόνες της επιστήμης και της τεχνικής, στο πλαίσιο της οικονομικής βιωσιμότητας και της αειφορίας, εξετάζοντας ανάλογα με το είδος και τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά του κοιτάσματος ως πρώτη δυνατότητα την εφαρμογή υπόγειας εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων. Άρθρο 5Δ Ειδικές ρυθμίσεις για τη θήρα. Για την άσκηση της θήρας των θηρεύσιμων ειδών της ορνιθοπανίδας, εντός των ΖΕΠ, εκτός των σχετικών προβλέψεων της κείμενης νομοθεσίας και ειδικότερα της υπ' αριθμ. 87578/703/6.3.2007 (Β` 581) κοινής υπουργικής απόφασης, καθορίζονται επιπλέον οι ακόλουθες απαιτήσεις: 1. Με απόφαση του Υπουργού ΠΕΚΑ, είναι δυνατόν για ορισμένα θηρεύσιμα είδη, να καθορίζεται αργότερα η έναρξη ή/και νωρίτερα η λήξη της κυνηγετικής περιόδου. Η απόφαση αυτή θα πρέπει να βασίζεται σε πρόσφατα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα που προσιδιάζουν σε κάθε ειδική περίπτωση και αποδεικνύουν ότι τυχόν κλιμάκωση των ημερομηνιών λήξης της θήρας δεν εμποδίζει την προστασία των ειδών χαρακτηρισμού που ενδέχεται να επηρεάζει η ανωτέρω κλιμάκωση. 2. Η ημερομηνία έναρξης και λήξης της θήρας των αποδημητικών πτηνών και των υδροβίων θηραμάτων καθορίζεται βάσει μεθόδου σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όπως εμπεριέχονται στα (α) Έγγραφο κατευθύνσεων για τη θήρα βάσει της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ 'Οδηγία για τα Πτηνά' -Guidance document on hunting under Council Directive 79/409/EEC on the

conservation of wild birds 'The Birds Directive' και (β) Βασικές έννοιες του άρθρου 7(4) της οδηγίας 79/409/ ΕΟΚ - Key Concepts of Article 7(4) of Directive 79/409/EEC 'Period of Reproduction and Prenuptial Migration of Annex II Bird Species in the 27 EU Member States', όπως ισχύουν και η οποία εγγυάται την προστασία των ειδών αυτών ενόσω διαρκεί η μετανάστευση τους και η περίοδος φωλεοποίησης. 3. Από την περίοδο θήρας 2012-2013 και εντεύθεν απαγορεύεται: α) Η θήρα του είδους ασπρομέτωπη χήνα (*Anser albifrons*) στα ενδιαιτήματα του είδους νανόχηνα (*Anser erythopus*), δηλαδή στις ΖΕΠ των υγροτόπων Κερκίνης, Κορώνειας - Βόλβης, Δέλτα Νέστου, Λίμνης Ισμαρίδας, Λίμνης Βιστονίδας - Πόρτο Λάγος και Δέλτα Έβρου. Η απαγόρευση επανεξετάζεται κάθε τρία χρόνια. β) Η θήρα του είδους πετροπέρδικα (*Alectoris graeca*) στις ΖΕΠ, που περιλαμβάνεται στα είδη χαρακτηρισμού, για περίοδο δύο (2) ετών, χρονικό διάστημα κατά το οποίο θα εκτιμηθούν οι πληθυσμοί του συγκεκριμένου είδους. γ) Η θήρα πτηνών από πάσης φύσεως υπερυψωμένες ή μη εγκαταστάσεις κατασκευασμένες από επεξεργασμένα δομικά υλικά. δ) Η διεξαγωγή πάσης φύσεως αγώνων κυνηγετικών σκυλιών. 4. Ο Υπουργός ΠΕΚΑ μετά από εισήγηση της αρμόδιας υπηρεσίας και γνώμη της Επιτροπής «Φ. 2.», μπορεί να λαμβάνει πρόσθετες περιοριστικές της θήρας ρυθμίσεις εντός ΖΕΠ, σε περίπτωση δυσμενών ή ακραίων καιρικών συνθηκών ή πυρκαγιάς ή σε περίπτωση κατά την οποία διαπιστώνεται βάσει των διαθέσιμων επιστημονικών στοιχείων μείωση του πληθυσμού ενός ή περισσότερων ειδών. Άρθρο 5Ε Μέτρα προστασίας για την πραγματοποίηση αναδασμών και την άσκηση της γεωργίας 1. Για την πραγματοποίηση αναδασμών μέσα στις ΖΕΠ εφαρμόζονται οι διατάξεις της παραγράφου 6 του άρθρου 13 του ν. 3937/2011. 2. Η άσκηση της γεωργίας μέσα στις ΖΕΠ, πραγματοποιείται, σύμφωνα με τις διατάξεις της υπ' αριθμ. 262385/21-4-2010 κοινής υπουργικής απόφασης «Εφαρμογή του καθεστώτος της πολλαπλής συμμόρφωσης και λοιπά συμπληρωματικά μέτρα σε εκτέλεση του Κανονισμού (ΕΚ) 73/2009 και του Κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005», όπως εκάστοτε ισχύει, ασχέτως με τη λήψη άμεσων ενισχύσεων. Είναι δυνατόν με κοινές αποφάσεις των Υπουργών Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ) και Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, να καθορίζονται για τις αγροτικές δραστηριότητες επιπλέον όροι και περιορισμοί από τους αναφερόμενους στο προηγούμενο εδάφιο, ώστε η άσκηση των δραστηριοτήτων αυτών να είναι συμβατή με την προστασία των ΖΕΠ και των ειδών χαρακτηρισμού τους. ... Άρθρο 5ΣΤ Ειδικές ρυθμίσεις σχετικές με την δασοπονία. 1. Η Ειδική Γραμματεία Δασών του ΥΠΕΚΑ οφείλει μέσα σε ένα (1) χρόνο από την έναρξη ισχύος της παρούσης απόφασης, να εκδώσει οδηγίες για την άσκηση της δασοπονίας εντός των ΖΕΠ. Οι οδηγίες περιλαμβάνουν τις μεθόδους καταγραφής και αποτύπωσης των ορνιθολογικών δεδομένων για την περιοχή μελέτης και τις κύριες κατευθύνσεις προσαρμογής της δασικής διαχείρισης για τη διατήρηση των προστατευόμενων ειδών, και ιδίως των ειδών χαρακτηρισμού των ΖΕΠ. 2. ... Άρθρο 5Ζ Μέτρα κατά της χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων 1. Οι κατά τόπο αρμόδιες δασικές υπηρεσίες της Αποκεντρωμένης Διοίκησης μεριμνούν με ενημερωτικές εκστρατείες και με τακτικούς επιτόπιους ελέγχους για τον εντοπισμό της χρήσης δηλητηριασμένων

δολωμάτων ιδίως σε ΖΕΠ με είδη χαρακτηρισμού μεγάλα αρπακτικά πτηνά, δηλαδή τα είδη όρνιο (*Gyps fulvus*), ασπροπάρης (*Neophron percnopterus*), μαυρόγυπας (*Aegyptus monachus*), γυπαετός (*Gypaetus barbatus*), χρυσαετός (*Aquila chrysaetos*) και τσίφτης (*Milvus migrans*). 2. ... Άρθρο 5Η Σχέδια φύλαξης και ενημέρωσης για τις ΖΕΠ Οι δασικές υπηρεσίες των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων είναι αρμόδιες για την φύλαξη των αντίστοιχων ΖΕΠ. Οι εν λόγω υπηρεσίες, μέσα σε ένα (1) έτος από την έναρξη ισχύος της απόφασης, εκπονούν Σχέδια Φύλαξης και μέσα σε δύο (2) έτη Σχέδια Ενημέρωσης για τις ΖΕΠ, που βρίσκονται μέσα στα διοικητικά τους όρια. Τα εν λόγω σχέδια εγκρίνονται από τους Γενικούς Γραμματείς των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων και περιλαμβάνουν κυρίως: α) Επόπτευση και φύλαξη για την εφαρμογή των υφιστάμενων απαγορεύσεων και περιορισμών σε οχλούσες δραστηριότητες, όπως η θήρα, η αλιεία, η υλοτομία, η εκπαίδευση σκύλων, δράσεις αναψυχής, πλησίον αποικιών ή φωλιών προστατευόμενων ειδών. β) Μέτρα προστασίας αποικιών ή φωλιών προστατευόμενων ειδών με τοποθέτηση ενημερωτικής σήμανσης ή και περίφραξης. γ) Μέτρα προστασίας βραχονησίδων και νησίδων με έκδοση ενημερωτικού υλικού και ειδική σήμανση, ώστε να αποτρέπεται η προσέγγιση και αποβίβαση σε αυτές, από οποιονδήποτε και με οποιονδήποτε τρόπο, κατά την περίοδο αναπαραγωγής των ειδών χαρακτηρισμού. δ) ... Άρθρο 5Θ Διαχειριστικές Δράσεις για τα είδη χαρακτηρισμού εντός ΖΕΠ. 1. Οι αρμόδιες υπηρεσίες Περιβάλλοντος και Δασών των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, μεριμνούν για τον έλεγχο των πληθυσμών ανταγωνιστικών ειδών προς τα προστατευόμενα είδη και τα είδη χαρακτηρισμού, όπως ιδίως το είδος ασημόγλαρος (*Larus michahelis*) και το είδος κουρούνα (*Corvus corone cornix*). Επιτρέπεται ο έλεγχος του πληθυσμού των ανταγωνιστικών ειδών σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις μετά την σύμφωνη γνώμη της αρμόδιας Υπηρεσίας του Υπουργείου ΠΕΚΑ και εφ' όσον αυτό αποδεδειγμένα αποσκοπεί στην προστασία αποικιών, θέσεων φωλοποίησης και εν γένει κρίσιμων ενδιαιτημάτων προστατευόμενων ειδών. 2. Ειδική μέριμνα λαμβάνεται από τις αρμόδιες υπηρεσίες Περιβάλλοντος και Δασών των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, καθώς και από τις κατά τόπους λιμενικές υπηρεσίες, για την καταπολέμηση των αρουραίων που απειλούν ενδιαιτήματα σε νησίδες αναπαραγωγής προστατευόμενων ειδών και ειδών χαρακτηρισμού όπως ο μαυροπετρίτης (*Falco eleonorae*), ο Αιγαιόγλαρος (*Larus auduini*), ο θαλασσοκόρακας (*Phalacrocorax aristotelis*), ο αρτέμης (*Calonectris diomedea*), ο μύχος (*Puffinus yelkuan*) και ο υδροβάτης (*Hydrobates pelagicus*). 3. ... 4. Με απόφαση του Υπουργού ΠΕΚΑ, εγκρίνεται εθνικό πρόγραμμα δημιουργίας και λειτουργίας Χώρων Τροφοδοσίας Πτωματοφάγων Αρπακτικών Πτηνών (ΧΤΑΠ), σε ΖΕΠ με είδη χαρακτηρισμού ευκαιριακά ή αποκλειστικά πτωματοφάγα αρπακτικά πτηνά, δηλαδή τα είδη όρνιο (*Gyps fulvus*), ασπροπάρης (*Neophron percnopterus*), μαυρόγυπας (*Aegyptus monachus*), γυπαετός (*Gypaetus barbatus*), τσίφτης (*Milvus migrans*), χρυσαετός (*Aquila chrysaetos*), θαλασσαετός (*Haliaeetus albicilla*), σπιζαετός (*Hieraetus fasciatus*), αετογερακίνα (*Buteo rufinus*), μαυροπελαργός (*Ciconia nigra*). ... Άρθρο 5Ι Εναρμόνιση της άσκησης της αλιείας με την προστασία των αγρίων πουλιών. 1. Η Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος του Υπουργείου ΠΕΚΑ, σε

συνεργασία με την Γενική Διεύθυνση Αλιείας του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, μέσα σε ένα χρόνο από την έγκριση των Σχεδίων Διαχείρισης των ειδών χαρακτηρισμού που προβλέπονται στην παράγραφο 5 του άρθρου 4 του ν. 3937/2011, καθορίζουν εποχικούς και χωρικούς περιορισμούς στην αλιεία, με στόχο τη διατήρηση των ειδών χαρακτηρισμού των θαλάσσιων και παράκτιων ΖΕΠ. 2. Οι αρμόδιες Λιμενικές Αρχές οφείλουν, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους για τον έλεγχο της εφαρμογής της αλιευτικής νομοθεσίας, να μεριμνούν με την παροχή κατάλληλων οδηγιών για την αποτροπή περιστατικών θανάτωσης των θαλασσοπούλιων που αποτελούν είδη χαρακτηρισμού εξαιτίας της παγίδευσης σε αλιευτικά εργαλεία. ...”».

7. Επειδή, όπως έχει κριθεί από το ΔΕΚ με την απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2008 (υπόθεση C-293/07, Επιτροπή κατά Ελλάδος, σκ. 21-24), η ακριβής μεταφορά της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ έχει ιδιαίτερη σπουδαιότητα, καθόσον η διαχείριση της κοινής κληρονομιάς έχει ανατεθεί στα κράτη μέλη όσον αφορά το έδαφος του καθενός (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 12ης Ιουλίου 2007, C-507/04, Επιτροπή κατά Αυστρίας, Συλλογή 2007, σ. I-5939, σκέψη 92). Κατά τη νομολογία του ΔΕΚ, το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέπουν για τις ΖΕΠ ένα νομικό καθεστώς προστασίας που να διασφαλίζει, μεταξύ άλλων, την επιβίωση και την αναπαραγωγή των ειδών πτηνών που απαριθμούνται στο παράρτημα I της οδηγίας αυτής, καθώς και την αναπαραγωγή, την αλλαγή φτερώματος και τη διαχείριση των αποδημητικών ειδών που δεν απαριθμούνται στο εν λόγω παράρτημα, των οποίων η έλευση είναι τακτική (βλ. αποφάσεις της 18ης Μαρτίου 1999, C-166/97, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 1999, σ. I-1719, σκέψη 21, και της 13ης Δεκεμβρίου 2007, C-418/04, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, Συλλογή 2007, σ. I-10947, σκέψη 153). Το δε άρθρο 4 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ προβλέπει, τόσο για τα είδη που απαριθμούνται στο παράρτημα I αυτής όσο και για τα αποδημητικά είδη, ένα ειδικό και ενισχυμένο σύστημα προστασίας, το οποίο δικαιολογείται από το γεγονός ότι πρόκειται, αντιστοίχως, για τα είδη που αντιμετωπίζουν τη μεγαλύτερη απειλή και για τα είδη που αποτελούν κοινή κληρονομιά της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 1996, C-44/95, Royal Society for the Protection of Birds, Συλλογή 1996, σ. I-3805, σκέψη 23, και Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, προπαρατεθείσα, σκέψη 46). Δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, το οποίο προβλέπει υποχρεώσεις που αντικαθιστούν τις απορρέουσες από το άρθρο 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ όσον αφορά τις χαρακτηρισμένες ζώνες, το νομικό καθεστώς προστασίας των ΖΕΠ πρέπει επίσης να διασφαλίζει ότι θα αποφεύγονται, όσον αφορά τις τελευταίες, η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία έχουν οριστεί οι εν λόγω ζώνες (βλ. απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2003, C-415/01, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή 2003, σ. I-2081, σκέψη 16, πρβλ. απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 2013, C-517/11, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκ. 34, απόφαση της 20ης Σεπτεμβρίου

2007, C-388/05, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 2007, σ. I-7555, σκέψη 26, απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2016, C-461/14, Επιτροπή κατά Ισπανίας, σκέψη 95, και απόφαση της 13ης Ιουνίου 2002, C-117/00, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, Συλλογή 2002, σ. I-5335, σκέψεις 26-30). Περαιτέρω, με την απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2010 του ΔΕΕ (υπόθεση C-535/07, Επιτροπή κατά Αυστρίας, σκ. 60-65) κρίθηκε ότι κατά το άρθρο 249, τρίτο εδάφιο, ΕΚ, νυν άρθρο 288, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, η οδηγία, ενώ δεσμεύει κάθε κράτος μέλος στο οποίο απευθύνεται όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αφήνει την επιλογή του τύπου και των μέσων στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών. Επομένως, οποιοδήποτε κράτος μέλος, έχει την επιλογή όσον αφορά τον τύπο και τα μέσα εφαρμογής της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ για την προστασία των πτηνών (βλ. απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2007, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, προπαρατεθείσα, σκέψη 157). Μολονότι είναι αληθές ότι η ακριβής μεταφορά της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ στο εσωτερικό δίκαιο έχει ιδιαίτερη σημασία, καθόσον η διαχείριση της κοινής κληρονομιάς έχει ανατεθεί στα κράτη μέλη όσον αφορά το έδαφος του καθενός (βλ. απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2007, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, προπαρατεθείσα, σκέψεις 64 και 159), πάντως αυτή δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να νοηθεί υπό την έννοια ότι επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να συμπεριλάβουν τις υποχρεώσεις και τις απαγορεύσεις που απορρέουν από τα άρθρα 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ και 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ στη νομική πράξη που καθορίζει, για κάθε ΖΕΠ, τους προστατευόμενους οικοτόπους και είδη καθώς και τους σκοπούς διατηρήσεως. Όσον αφορά τις εν λόγω υποχρεώσεις, από τη σκέψη 59 της εν λόγω αποφάσεως της 14ης Οκτωβρίου 2010 του ΔΕΕ καθώς και από τη σκέψη 34 της αποφάσεως της 20ής Οκτωβρίου 2005 (υπόθεση C-6/04, Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Συλλογή 2005, σ. I-9017), προκύπτει ότι η θέσπιση θετικών μέτρων για τη διατήρηση και τη βελτίωση της καταστάσεως μιας ΖΕΠ δεν έχει συστηματικό χαρακτήρα, αλλά εξαρτάται από τη συγκεκριμένη κατάσταση της οικείας ΖΕΠ. Όσον αφορά τις απαγορεύσεις οι οποίες προβάλλεται ότι πρέπει να είναι ειδικές προς συγκεκριμένες ΖΕΠ και είδη, μολονότι είναι αληθές, για παράδειγμα, ότι η προστασία των ΖΕΠ από τις δραστηριότητες των ιδιωτών προϋποθέτει ότι αυτοί εμποδίζονται προληπτικώς από το να επιδοθούν σε εν δυνάμει βλαπτικές δραστηριότητες (απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2007, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, προπαρατεθείσα, σκέψη 208), πάντως, ουδόλως προκύπτει ότι η επίτευξη του σκοπού αυτού προϋποθέτει, κατ' ανάγκην, την επιβολή ειδικών απαγορεύσεων για κάθε συγκεκριμένη ΖΕΠ ούτε, όπως προκύπτει από τη σκέψη 20 της αποφάσεως της 7ης Δεκεμβρίου 2000, C-374/98, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 2000, σ. I-10799), για κάθε συγκεκριμένο είδος. Όσον αφορά τον προσδιορισμό των προστατευόμενων σε κάθε ΖΕΠ ειδών και οικοτόπων, πρέπει να υπομνησθεί ότι, όπως η οριοθέτηση μιας ΖΕΠ πρέπει να έχει αναμφισβήτητη δεσμευτική ισχύ (βλ. απόφαση Επιτροπή κατά Βελγίου, προπαρατεθείσα, σκέψη 22), ο προσδιορισμός των ειδών που δικαιολόγησαν τον χαρακτηρισμό της εν λόγω ΖΕΠ πρέπει επίσης να ανταποκρίνεται στην ίδια απαίτηση. Συγκεκριμένα, αν τούτο δεν ίσχυε, θα υπήρχε κίνδυνος ο σχετικός με την προστασία σκοπός, που απορρέει από το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας

79/409/ΕΟΚ, καθώς και από το άρθρο 6, παράγραφος 2, σε συνδυασμό με το άρθρο 7 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, να μην επιτευχθεί πλήρως. Όσον αφορά, τέλος, τους σχετικούς με τη διατήρηση σκοπούς, από τις αιτιολογικές σκέψεις 20 και 21 της προπαρατεθείσας αποφάσεως της 7ης Δεκεμβρίου 2000, Επιτροπή κατά Γαλλίας, προκύπτει ότι το νομικό σύστημα προστασίας που πρέπει να εξασφαλίζεται για τις ΖΕΠ δεν απαιτεί οι εν λόγω σκοποί να εξειδικεύονται για κάθε είδος θεωρούμενο μεμονωμένα. Εξάλλου, λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να γίνει δεκτό ότι οι σκοποί διατηρήσεως πρέπει να περιέχονται στην ίδια νομική πράξη που καθορίζει τους προστατευόμενους οικοτόπους και είδη για κάθε ΖΕΠ.

8. Επειδή, με την προσβαλλόμενη πράξη θεσπίζονται, μεταξύ άλλων, ειδικά μέτρα, όροι, διαδικασίες και παρεμβάσεις (οριζοντίως, δηλαδή σχετικά με όλες τις ΖΕΠ), ώστε να προστατεύονται τα είδη χαρακτηρισμού μιας ΖΕΠ, δηλαδή τα είδη της άγριας ορνιθοπανίδας που αναφέρονται στο παράρτημα Ι του άρθρου 14 της ΚΥΑ 37338/1807/2010 καθώς και τα αποδημητικά που δεν περιλαμβάνονται στο εν λόγω παράρτημα των οποίων η διέλευση από την ελληνική επικράτεια είναι τακτική, τα οποία σε συνδυασμό με τα κριτήρια χαρακτηρισμού των ΖΕΠ που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Α της ίδιας ΚΥΑ, χρησιμοποιούνται ως δείκτες τεκμηρίωσης του ορισμού μιας περιοχής ως ΖΕΠ. Οι ΖΕΠ, καθώς και τα είδη χαρακτηρισμού εκάστης ΖΕΠ περιλαμβάνονται στο παράρτημα του άρθρου 4 της προσβαλλόμενης πράξης, το οποίο ενσωματώνεται ως παράρτημα Δ' στην ΚΥΑ 37338/1807/2010 (άρθρο 1 παρ. 3 της προσβαλλόμενης ΚΥΑ). Ειδικότερα, με την προσβαλλόμενη πράξη επιδιώκεται η αποφυγή των οχλήσεων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στα είδη για τα οποία έχουν οριστεί οι ΖΕΠ. Κατά το άρθρο 5Α παρ. 2, η ειδική οικολογική αξιολόγηση που προβλέπεται στην παράγραφο 1 του άρθρου 10 του ν. 4014/2011, περιλαμβάνει υποχρεωτικά, εκτός των άλλων και εξειδικευμένα ορνιθολογικά στοιχεία και πληροφορίες για τα είδη χαρακτηρισμού των ΖΕΠ. Κατά το άρθρο 5Β παρ. 3 για την εγκατάσταση ΑΣΠΗΕ εντός περιοχών ΖΕΠ, με είδη χαρακτηρισμού ένα από τα αναφερόμενα στην παράγραφο αυτή χωροκρατικά ή/και αποικιακά είδη, πρέπει η προβλεπόμενη στα άρθρα 10 και 11 (παρ. 8, 9 και 10) του ν. 4014/2011, ειδική οικολογική αξιολόγηση, εκτός των εξειδικευμένων ορνιθολογικών στοιχείων που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 5Α, να καθορίζει επιπλέον περιμετρική ζώνη αποκλεισμού από φωλιές ή/και αποικίες των προαναφερόμενων ειδών χαρακτηρισμού, για τον καθορισμό δε αυτό της περιμετρικής ζώνης αποκλεισμού εξετάζονται οι επιπτώσεις στον πληθυσμό των ειδών χαρακτηρισμού. Κατά το άρθρο 5Γ παρ. 1 της προσβαλλόμενης ΚΥΑ, κατά την εγκατάσταση των εργοταξίων, τη λειτουργία τους, τη μεταφορά και αποθήκευση των υλικών εξόρυξης και την αποκατάσταση του χώρου εξόρυξης, εφαρμόζονται οι βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές, σύμφωνα με τους κανόνες της επιστήμης και της τεχνικής και τις οικολογικές απαιτήσεις των ειδών της χαρακτηρισμού της ΖΕΠ, όπως αυτές περιγράφονται στα εξειδικευμένα ορνιθολογικά στοιχεία και πληροφορίες που προβλέπονται στην

παράγραφο 2 του άρθρου 5Α, ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκει η εξορυκτική δραστηριότητα, ώστε να αποφεύγονται οι οχλήσεις που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στα εν λόγω είδη. Κατά το άρθρο 5Δ παρ. 1, με απόφαση του Υπουργού ΠΕΚΑ, είναι δυνατόν για ορισμένα θηρεύσιμα είδη να καθορίζεται αργότερα η έναρξη ή/και νωρίτερα η λήξη της κυνηγετικής περιόδου, η απόφαση δε αυτή θα πρέπει να βασίζεται σε πρόσφατα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα που προσιδιάζουν σε κάθε ειδική περίπτωση και αποδεικνύουν ότι τυχόν κλιμάκωση των ημερομηνιών λήξης της θήρας δεν εμποδίζει την προστασία των ειδών χαρακτηρισμού που ενδέχεται να επηρεάζει η ανωτέρω κλιμάκωση. Κατά την παρ. 3 περ. β' του ίδιου άρθρου, απαγορεύεται από την περίοδο θήρας 2012-2013 η θήρα του είδους πετροπέρδικα (*Alectoris graeca*) στις ΖΕΠ, που περιλαμβάνεται στα είδη χαρακτηρισμού, για περίοδο δύο (2) ετών, χρονικό διάστημα κατά το οποίο θα εκτιμηθούν οι πληθυσμοί του συγκεκριμένου είδους. Το άρθρο 5Ε παρ. 2 προβλέπει ότι είναι δυνατόν με κοινές υπουργικές αποφάσεις να καθορίζονται για τις αγροτικές δραστηριότητες επιπλέον όροι και περιορισμοί, ώστε η άσκηση των δραστηριοτήτων αυτών να είναι συμβατή με την προστασία των ΖΕΠ και των ειδών χαρακτηρισμού τους. Κατά το άρθρο 5Η περ. γ' τα σχέδια φύλαξης για τις ΖΕΠ που εκπονούν οι δασικές υπηρεσίες των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, μέτρα προστασίας βραχονησίδων και νησίδων με έκδοση ενημερωτικού υλικού και ειδική σήμανση, ώστε να αποτρέπεται η προσέγγιση και αποβίβαση σε αυτές, από οποιονδήποτε και με οποιονδήποτε τρόπο, κατά την περίοδο αναπαραγωγής των ειδών χαρακτηρισμού. Το άρθρο 5Θ ρυθμίζει τις διαχειριστικές δράσεις για τα είδη χαρακτηρισμού εντός ΖΕΠ και ορίζει ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες Περιβάλλοντος και Δασών των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων μεριμνούν για τον έλεγχο των πληθυσμών ανταγωνιστικών ειδών προς τα προστατευόμενα είδη και τα είδη χαρακτηρισμού, όπως ιδίως το είδος ασημόγλαρος (*Larus michahelis*) και το είδος κουρούνα (*Corvus corone cornix*) [παρ. 1] και ότι με απόφαση του Υπουργού ΠΕΚΑ, εγκρίνεται εθνικό πρόγραμμα δημιουργίας και λειτουργίας Χώρων Τροφοδοσίας Πτωματοφάγων Αρπακτικών Πτηνών (ΧΤΑΠ), σε ΖΕΠ με είδη χαρακτηρισμού ευκαιριακά ή αποκλειστικά πτωματοφάγα αρπακτικά πτηνά που απαριθμούνται ειδικώς στην παρ. 4 του ίδιου άρθρου. Τέλος το άρθρο 5Ι ορίζει ότι η Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος του Υπουργείου ΠΕΚΑ, σε συνεργασία με την Γενική Διεύθυνση Αλιείας του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, μέσα σε ένα χρόνο από την έγκριση των Σχεδίων Διαχείρισης των ειδών χαρακτηρισμού που προβλέπονται στην παράγραφο 5 του άρθρου 4 του ν. 3937/2011, καθορίζουν εποχικούς και χωρικούς περιορισμούς στην αλιεία, με στόχο τη διατήρηση των ειδών χαρακτηρισμού των θαλάσσιων και παράκτιων ΖΕΠ (παρ. 1) και ότι οι αρμόδιες Λιμενικές Αρχές οφείλουν, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους για τον έλεγχο της εφαρμογής της αλιευτικής νομοθεσίας, να μεριμνούν με την παροχή κατάλληλων οδηγιών για την αποτροπή περιστατικών θανάτωσης των θαλασσοπουλιών που αποτελούν είδη χαρακτηρισμού εξαιτίας της παγίδευσης σε αλιευτικά εργαλεία (παρ. 2).

9. Επειδή, η αιτούσα προβάλλει ότι οι ως άνω ρυθμίσεις της προσβαλλόμενης πράξης παραβιάζουν τις διατάξεις του άρθρου 24 του Συντάγματος και της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ. Ειδικότερα, κατά την αιτούσα, η προσβαλλόμενη ΚΥΑ έχει πλημμελώς μεταφέρει στην ελληνική έννομη τάξη το παράρτημα Ι της οδηγίας 2009/147/ΕΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 4 παρ. 1 και 2 αυτής. Σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της προσβαλλόμενης ΚΥΑ, αντικείμενο προστασίας δεν είναι όλα τα είδη του παραρτήματος Ι της οδηγίας 2009/147/ΕΚ ή τα αποδημητικά πτηνά με τακτική παρουσία εντός κάθε ΖΕΠ, όπως απαιτεί το άρθρο 4 παρ. 1 και 2 της οδηγίας, αλλά μόνο τα είδη χαρακτηρισμού μιας ΖΕΠ, εφόσον αυτά πληρούν τα αριθμητικά κριτήρια που θεσπίζει η ΚΥΑ 37338/1807/2010 στο Παράρτημα Α του άρθρου 14 αυτής. Αντιθέτως, το άρθρο 4 παρ. 1 και 2 της οδηγίας 2009/147/ΕΚ οριοθετεί την παρεχόμενη προστασία ανάλογα με το αν κάποια είδη περιέχονται στο παράρτημα Ι αυτής και όχι επί τη βάσει του εάν περιέχονται σε μία εθνικώς καταρτιζόμενη λίστα, που περιέχει τα επιλεγέντα από τις εθνικές αρχές είδη χαρακτηρισμού μιας ΖΕΠ. Με τον τρόπο αυτό, θίγεται, κατά την αιτούσα, και η αρχή της αποτελεσματικής εφαρμογής της οδηγίας 2009/147/ΕΚ, προβάλλει δε ότι συντρέχει εν προκειμένω περίπτωση υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το αν οι διατάξεις της προσβαλλόμενης ΚΥΑ είναι σύμφωνες με τις διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 1 και 2 και του παραρτήματος Ι της οδηγίας 2009/147/ΕΚ.

10. Επειδή, όπως έχει γίνει δεκτό, η άρνηση εθνικού δικαστηρίου να αποστείλει προδικαστικό ερώτημα συνιστά παράβαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. όταν είναι αυθαίρετη, δηλαδή όταν η παραπομπή είναι υποχρεωτική ή η άρνηση ερείδεται σε διαφορετικούς λόγους από αυτούς που ορίζονται στους ενωσιακούς κανόνες δικαίου ή δεν αιτιολογείται προσηκόντως. Το ΕΔΔΑΔ ελέγχει την αιτιολογία των αποφάσεων των εθνικών δικαστηρίων από την άποψη αυτή, όχι όμως και την ορθότητα της ερμηνείας και εφαρμογής των οικείων κανόνων δικαίου (απόφαση ΕΔΔΑΔ της 20.9.2011 Ullens De Schooten et Rezabek κατά Βελγίου). Περαιτέρω, η αποστολή προδικαστικού ερωτήματος δεν είναι υποχρεωτική όταν δεν είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς ή το ζήτημα έχει επιλυθεί από τη νομολογία του ΔΕΚ ή η ορθή ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου είναι προφανής (απόφαση ΔΕΚ της 6ης Οκτωβρίου 1982, C-283/81 Cilfit) (βλ. ΣτΕ 3524/2012).

11. Επειδή, λόγω της σπουδαιότητας του τιθεμένου ζητήματος, το οποίο αφορά και τις διεθνείς υποχρεώσεις της Χώρας, καθώς και του ζητήματος τυχόν υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Τμήμα, υπό την παρούσα του σύνθεση, κρίνει ότι η υπόθεση πρέπει να παραπεμφθεί στην επταμελή σύνθεση του Τμήματος, σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 5 του π.δ. 18/1989 (Α΄ 8), να ορισθεί δε νέα δικάσιμος η 4-3-2020 και εισηγητής ο Πάρεδρος Δημήτριος Πυργάκης.